

UITGEKLEED

HOE ONZE WELVAART VERDWEEN EDUARD BOMHOFF

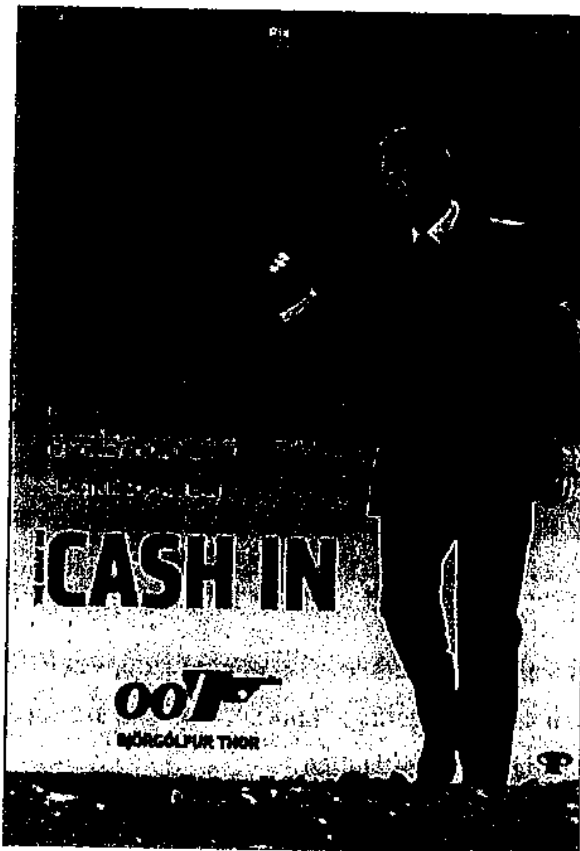
MITGEFRIJ RAIANS

VAN ICESAVE NAAR ICESLAVE

In Reykjavik lopen boze burgers nu met 'ICESLAVE'-t-shirts. Op 28 augustus 2009 accepteerde hun parlement een terugbetaling van 3,8 miljard euro aan Nederland en Engeland, 12.000 euro plus rente per IJslander voor frauduleus gedrag van een paar bankiers. Maar hoeveel belasting IJsland daarvoor ook gaat heffen van de overgebleven IJslanders, het heeft dan nog steeds geen euro's en ponden voor de spaarders in Nederland en Engeland. Dat vereist een onrealistische groei in export en toerisme. Reken maar op heronderhandelingen.

Tussen 29 mei en 6 oktober 2008 was Landsbanki uit Reykjavik actief op de Nederlandse spaarmarkt onder het label Icesave. Internetspaarders kregen 5 procent rente op een rekening met vrije opname van het spaargeld, dat was ten minste 0,4 procent hoger dan alle Turkse en Russische spaarbanken in Nederland, en véél hoger dan de rente bij de Nederlandse banken. Rabobank klaagde tevergeefs dat Icesave met die rente onmogelijk veilig kon beleggen. Natuurlijk kon dat ook niet. De computersystemen van internetbanken zijn vergelijkbaar en de marketingkosten van een nieuwkomer liggen hoger dan bij gevestigde banken. Het verschil moet dus zitten in de beleggingen. Landsbanki verdiende een hogere rente dan de saaie Rabobank door bijna alle spaargeld direct weg te halen uit Nederland en onder andere te beleggen in tweede hypotheek in Denemarken en de Baltische staten, en woning hypotheek met een aan de inflatie gekoppelde rente in IJsland. In Denemarken zijn de lokale banken conservatief in hun hypotheekbeleid en laten ze graag de riskante tophypotheek liggen voor buitenlandse banken, de Baltische staten gingen van boom naar bust, en IJsland zelf had een schommelende wisselkoers en stond voorgesorteerd voor een recessie en dalende huizenprijzen. Op al die beleggingen zat dus ook wisselkoersrisico voor de spaarders.

Onbezorgd schreef Royal Bank of Scotland (RBS) op 8 augustus 2008 dat de prijs in de markt voor gokkers op een faillissement van Landsbanki weliswaar in twee maanden was verdrievoudigd, tegelijk met een verdubbeling van het risico dat heel IJsland

Thor Björgólfsson prijkte in 2007 nog op plaats 249 van de ranglijst van miljardairs van Forbes Magazine. Nederlands geld en Russische connecties brachten hem zo ver: Heineken kocht voor 400 miljoen dollar zijn brouwerijen in Rusland en met dat geld (en onbetamelijke politieke steun) kreeg hij in 2002 Landsbanki in zijn greep. Zes jaar later plunderde Björgólfsson naïeve spaarders in Engeland en Nederland. Naar schatting is hij nog steeds goed voor 1 miljard dollar. Deze fake dvd-omslag laat zien hoe zijn landgenoten denken over Björgólfsson.

failliet zou gaan, maar alleen om 'technische' redenen, en geheel los van fundamentele risico's: 'default risk is very low', en 'funding' (het snel aantrekken van geld als de spaarders toevallig en masse hun rekening opzeggen) 'is not an issue'. Als een delegatie van DNB IJsland bezoekt op 14 augustus maken de IJslanders er mooi gebruik van en vertellen de naïeve gasten uit Nederland dat de prijs van een gok op een faillissement van de bank alleen maar kunstmatig hoog is omdat er zo weinig in wordt gegokt. Nog steeds onderneemt de Nederlandsche Bank geen actie – *wordt vervolgd*.

DNB ZET ONDERZOEKERS OP VERKEERDE BEEN

Een commissie van juristen deed onderzoek naar Icesave op verzoek van minister Bos, maar het onderzoek kon niet diep graven. DNB eiste dat financiële gegevens van Landsbanki werden gecensureerd. Ook wilde DNB niet dat de details van een gesprek met Landsbanki op 27 augustus openbaar werden (wiens privacy wordt daarmee beschermd?).

De Frans-Noorse onderzoeksrechter Eva Joly, lid van het Europees Parlement en actief in IJsland op verzoek van de IJslandse regering: 'Bank secrecy laws are not an issue, because they cannot be opposed to a criminal investigation.'

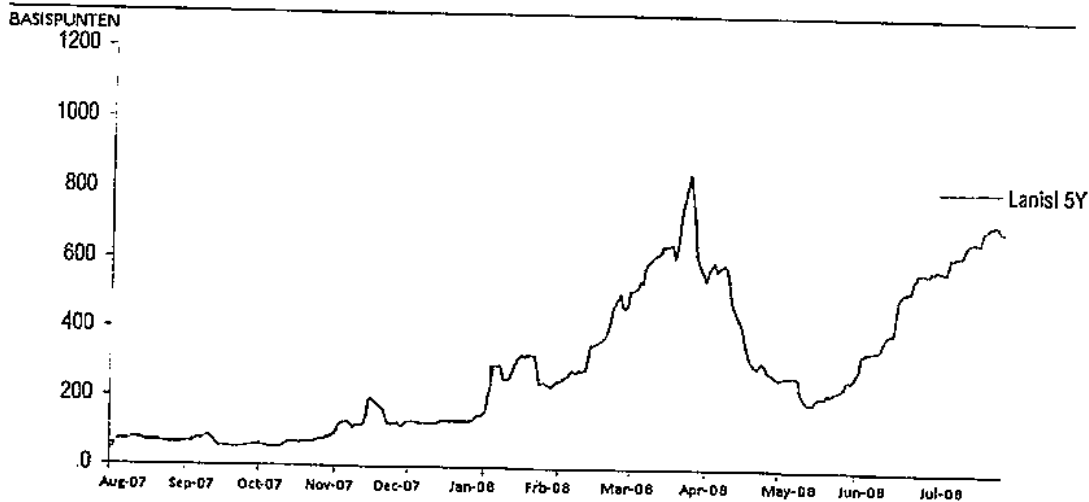
In vier maanden tijd haalde Icesave 1,7 miljard euro op in Nederland, maar de twee juristen schrijven in hun rapport geen woord over de kern van de zaak: hoe een bank in IJsland op een veilige manier meer dan 5 procent rente kon aanbieden. Die vraag 'kunnen wij niet beantwoorden, omdat deze buiten onze expertise valt'.

De ongetwijfeld voortreffelijke juristen kunnen evenmin een grafiek lezen en worden dan ook te makkelijk misleid door DNB. Zie de figuur. De professoren accepteren het commentaar van DNB *uit augustus 2008*, dat de prijs voor een gok op het faillissement van Landsbanki toch '*in april 2008 weer begon te dalen*' (rapport p. 63). Dat is misleidend, want de daling van april stopt in mei en daarna schiet het faillissementsrisico tussen mei en augustus omhoog tot waarden die laten zien dat de markt de kans op problemen in de zomer van 2008 opnieuw als heel ernstig inschatte.

Trouwens, als DNB ooit op IJsland had geïnformeerd naar de schandalen rondom de privatisering van Landsbanki, had zij al nooit een vergunning afgegeven. Toen Icesave eenmaal was begonnen in Nederland waren er nog voldoende mogelijkheden om bezwaar te maken tegen de wisselkoersrisico's die de Nederlandse spaarders liepen. Ook laat de wet de ruimte om een bank aan te pakken wanneer die niet bijdraagt tot rust en vertrouwen in de financiële markten. In het verleden heeft DNB niet gearzeld

LANDSBANKI

5 jaar CDS tegen een faillissement van de bank

Bron: Royal Bank of Scotland. De grafiek toont de prijs van een CDS (zie p. 74) die verzekert tegen het faillissement van Landsbanki. De verzekeringspremie wordt extreem in april 2008 en daalt dan, zoals genoteerd door DNB. Daarna stijgt de prijs opnieuw tot zeer riskante hoogte in augustus wanneer DNB-officials een bezoek aan IJsland brengen. Dat liet DNB ten onrechte weg uit haar informatie aan de onderzoekscommissie.

om hard in te grijpen (en zonder beroepsgang voor de slachtoffers, denk aan de zaak-Jongbloed bij Staalbankiers). Dat had op algemene bestuurlijke gronden ook gekund bij Icesave.

In plaats daarvan klinkt stoere taal van onze minister. 'Verhagen dreigt IJsland over Icesave.' Moet dat het niet zo stoere optreden van DNB bij Icesave compenseren? Of het niet zo stoere optreden van het kabinet bij de subsidies voor ING, die terecht in Brussel onder vuur komen?

RECHTER JOLY IN EEN INTERVIEW OVER DE ENGELSE REGERING:

If so, Mr Brown's activism in relation to this small country might be motivated by a wish to appear powerful in the eyes of his electorate and taxpayers, whose own losses cannot be played down. Of course, the Icelandic institutions have a great deal of responsibility in this matter. But does that necessarily mean that the – also considerable – responsibility of the British authorities should be overlooked, dumping it all on the Icelandic people alone?

REGENTEN IN DE CRISIS

President Wellink van de Nederlandsche Bank schrijft in juli 2009 een open brief aan minister Bos over zijn rol in Icesave: 'In het [lunch]gesprek van 3 september 2008 [een paar weken voordat Landsbanki onderging] liet U weten zich ten volle te kunnen vinden in de aanpak van DNB.' Het wekelijkse gesprek van de DNB-president met de minister is dus kennelijk niet zo vertrouwelijk meer, maar als er een rapport moet komen over Landsbanki houdt DNB alle cijfers van de failliete bank wél geheim. Wellink wist dat hij Bos voor zijn verdediging kon gebruiken, want de minister had hem al op 25 juni in de Kamer gedekt: 'Als men binnen de juridische mogelijkheden meer had willen doen, was het maximale in feite het plegen van bestuurlijke obstructie geweest. Als de leden van de Kamer vinden dat DNB dat had moeten doen, moeten ze het maar zeggen.'

Regenten weten altijd wat ze moeten doen: de schade afdekken, critici belachelijk maken en elkaar stevig vasthouden. Niet alleen in Den Haag, ook in Heerlen. Groen-Links-regent (ooit was dat een oxymoron) Harry Borghouts wordt een jaar nadat zijn provincie 78 miljoen euro onverzekerd wegzette bij Icesave, gevraagd als tijdelijk voorzitter van het bestuur van het ABP. Niets in het cv van Borghouts wijst op studie of ervaring in financiële zaken, maar hij heeft goede contacten met de regenten in Den Haag. Als Borghouts aftreedt wordt regent Ed Nijpels de nieuwe ABP-voorzitter; hij leerde over geld en beleggen als commissaris bij DSB Bank, waar hij keurig aftrad twee weken voordat die bank failliet ging.

Het Nederlandse systeem met coalities van politieke partijen belooft 'bestuurders' die in 'overleg' fijn kunnen aanvoelen hoe de hazen lopen in Den Haag. Een Engelse gids voor zakendoen in Nederland legt uit dat 'overleg' betekent: een vergadering die niet is bedoeld om tot een besluit te komen. Nederlanders houden van redelijk en langdurig overleg; de politie was kampioen met een zorgvuldig gekalibreerde traditie van informeel overleg tussen vakbonden en korpsleiding ter voorbereiding op het officiële overleg met de bonden. In die overlegcultuur past ook de benoemde burgemeester die in Nederland veel passiever is dan de gekozen burgemeester in Frankrijk, Duitsland of Amerika. Zo kon

Wellink: Kamer schaadt DNB

Bron: de Volkskrant, 12 augustus 2009. Rubriek: Man Bijt Hond. In Engeland en de VS begrijpen de centrale banken hun plaats in de democratie beter dan in Nederland (zie pp. 154-155). Zijlstra, Duisenberg en Wellink hebben altijd geweigerd om verantwoording af te leggen over hun inzet van belastinggeld in financiële crises. Een schandelijke mate van geheimhouding, ook over zakelijke gegevens van al lang failliete instellingen, maakt het onmogelijk voor parlement, wetenschap en publiek om het beleid achteraf te beoordelen. Die regenteske houding heeft het gezag van DNB ernstig aangetast, maar de kop uit de Volkskrant laat zien dat president Wellink nog niet toe is aan een gezonde houding van respect tegenover de volksvertegenwoordiging. Hij zou veel kunnen leren in Engeland en Amerika.

burgemeester Opstelten in Rotterdam alle tumult en onvrede in zijn stad bekwaam overleven, want hij was naar eigen zeggen steeds 'bestuurder, geen politicus'.

Er is een prijs: verbluffende ondeskundigheid en niet alleen bij 's werelds tweede pensioenfonds. Ook vaak minachting voor professioneel advies. In Nederland worden voortreffelijke bestuurders als Hans Alders of Ed Nijpels voorzitter van staatscommissies, maar daarna is er meer interesse om te raden naar het politieke compromis dan om te leren van de inbreng van deskundigen. Het zou natuurlijk beter zijn wanneer de gekozen politici de compromissen uitonderhandelden, maar zich eerst zo scherp mogelijk lieten adviseren door specialisten. Zo zouden ook partijloze ambtenaren dezelfde kans op promotie moeten maken als hun collega's die voor hun carrière lid worden van een goedgekeurde politieke partij. Opnieuw lopen dan politiek en advisering door elkaar.

En toch is er ook een andere kant: denk aan de *Staalmeesters* (1662) van Rembrandt. Louvre en Prado hebben minder groepsportretten dan het Rijksmuseum, maar Frankrijk en Spanje hadden evenmin een Gouden Eeuw. Al sinds het Smeekschift der Edelen is Holland meer geporteerd van bestuurders (meervoud) dan van een zonnekoning of een ceo. Het Nederlandse kapitalisme is het eerste en het oudste ter wereld, en Nederland is sinds de Gouden Eeuw altijd in de eerste divisie gebleven en niet zoals Griekenland, Irak of Egypte weer afgezakt na een korte bloei. Helemaal slecht kan de regentencultuur met bestuurders en overleg ter voorbereiding van meer overleg niet zijn.